

Má vlast v srdci Evropy

Poznej ji a chraň!

Má vlast zná vítěze

Povzbuzující slova pořadatelů, diplomy, čestná uznání, ceny v podobě výpravných publikací o České republice, poděkování a stisk ruky od ministra zahraničí Cyrila Svobody... Závěrečným ceremoniálem v Hudebním salonku Černínského paláce vyvrcholil 25. října 2005 první ročník celostátní soutěže Má vlast v srdci Evropy – Poznej ji a chraň!, uspořádané ve spolupráci České rady dětí a mládeže (ČRD) a Památkové komory. Pověstnou „třešničku na dortu“ pak představovala pro oceněné účastníky soutěže možnost prohlédnout si některé pozoruhodné prostory Černínského paláce, a to včetně bytu tragicky zesnulého ministra zahraničí Československé republiky Jana Masaryka.

„V Senátu visí mapa Evropy, ztvárněná do ženské postavy, a pod ní je napsáno, že Evropa získala své srdce vstupem České republiky (do Evropské unie). Takže děkuji všem a blahopřeji jim, že uspěli, protože to, co činili, činili dobře – pro nás i pro Evropu. Je to správná odpověď i všemu, co se děje kolem nás,“ pronesl ve svém proslovu k vítězům „vlastivědné“ soutěže Cyril Svoboda. Podle něj je důležité, aby vstup do globalizovaného prostoru neznamenal jen pasivní příjem toho, co se lidem prezentuje, ale aby jej provázelo činorodé sebepoznání jako přínos pro okolní svět.

Prezident Památkové komory Karel Liška kvitoval, že řada mladých účastníků soutěže dokázala upřít zrak do historie ve snaze pomoci uchovat naše kulturní dědictví. „Rád bych, aby zmizelo vandalství, a místo toho se objevovala systematická péče o naše kulturní dědictví – to největší bohatství, které máme,“ podotkl Karel Liška. Jeho pořadatelský kolega Jiří Zajíc, spjatý s ČRD, upozornil na obtížnou úlohu hodnotící poroty (spolu s ním, Karlem Liškou a doc. Václavem Liškou v ní zasedl předseda ČRD Pavel Trantina).

„Kvalitních prací bylo daleko více, než jsme mohli ocenit,“ vysvětlil Jiří Zajíc. Práce na posuzovaných projektech představuje podle něj typ činnosti mladých lidí, o které se příliš neví, a přesto „je daleko za hranicí toho, co se obecně myslí, že jsou dnes děti a mladí lidé schopni udělat.“

První soutěžní kategorie se týkala monitoringu stavu památek, zejména těch zanedbávaných a opomíjených. Soutěžící měli za úkol seznámit se s místními zapsanými památkami a podle svého uvážení posoudit stav jejich údržby. Měli také navázat kontakt s majiteli či správci objektů a upozornit je na zjištěné drobné závady s cílem předejít větším škodám, případně vytipovat objekty vhodné k památkové ochraně. Třetí místo získal Jiří Sloupenský s prací Zahrada Broumovského kláštera; druhé místo Miloš Záruba a jeho Paletínská kaple v Luži. První příčku obsadil Tomáš Zavoral,

který zpracoval Stavebně historický průzkum Kaple sv. Anny v Pardubicích.

Druhá kategorie spočívala v seznámení se s původem a historií určité památky nebo lokality. Šlo o její podrobný popis (rešerši), vycházející z písemných pramenů, kronik, dobových tisků, rozhovorů s pamětníky a podobně. Třetí místo získala Hana Holejšovská a Michaela Rejdová, které se zaměřily na téma Naše město Frýdek – Místek. Druhé místo si zasloužil Martin Štarchoň, který soutěž obeslal s dílem Naše obec – Metylovice, a v čele stanuli Pavel

Krpec a David Kubánek s titulem Naše obec – Chlebovice. Porota mimořádně ocenila i tu skutečnost, že šlo o týmovou práci, glosoval jejich umístění Jiří Zajíc. První místo mezi kolektivy zaujal Spolek přátel školy při 3. ZŠ Příbram – Březové Hory díky brožurě nazvané Střípky z historie školy.

Obec Chlebovice v okrese Frýdek-Místek

Tento projekt byl zpracován podle historických dokumentů – v archivu, na Městském úřadě Frýdek – Místek, v knize „Co odnes čas?“, z Moravskoslezských pověstí, Kroniky českých zemí a z výpovědí místních občanů.

Práce se skládá z několika částí: od první zmínky o založení obce Chlebovice až do dnešních dnů. Jako příloha slouží: pověsti z Chlebovic; bitva u Slavkova, která se dotkla této obce; galerie místního fojtství a jeho blízkého okolí.

Jak chlebovští přišli o vápno

Chlebovice ve svých počátcích byla velice malá vesnice. Byla celá obklopena lesy a na malých polích se rodilo jen poskrovnu, jelikož zem byla velice kamenitá, a proto se jim kdysi říkalo „Nemáš chléb“.

To se však změnilo, když se Chlebovjané naučili zpracovávat vápno. Z prokletého kamene se tak stal dar, ale i o něj časem přišli. O konci vápenictví v Chlebovicích se zachovala tato pověst:

„Mome, dome, koloč, my chleba nejime, na vápně zarobime, kupime sobě buty a ku hodinkam řetazek zlaty...“ posmívali se kdysi Chlebovjané lidem z okolí, když na obchodu s vápnem bohatli. Nosili se pyšně a mysleli si, že nad ně není, když za obchodem jezdí až do okolních zemí.

Jednou šel přes Chlebovice unavený žebrák. Chodil po chalupách, kde by mu něco dali, ale odevšad byl vyhnán. Až v největším statku se nad ním smilovali a jedna z děveček mu hodila na zem pár krajíců chleba, s tím, že u nich chleba nechce už ani dobytek. Žebrák chleba posbíral a lačně snědl, když potom vycházel ven z Chlebovic, tak na ně jakožto člověk zbožný za jejich neznabožství uvalil kletbu: „Když opovrhujete chlebem, jen abyste kůrky jednou z prachu nesbírali. Kěz by vám vápenec zmizel v zemi!“ Brzy nato se žebrákova slova vyplnila. Poslední velká ložiska se rychle dotěžila a úplný konec vápenictví v Chlebovicích přinesla Stramberská vápenice.

Světýlka v Rovni

Po velkolepé bitvě u Slavkova, kdy Napoleon porazil armády ruského cara a rakousko-uherského císaře, se zdecimovaní Rusi stahovali zpět.

Část Rusů šla právě přes Chlebovice, ale mnoho jich bylo zraněno, a proto v místě dnešní kapličky postavili lazaret. Přesto se však mnozí vojáci nedožili návratu do rodné vlasti a místem jejich posledního odpočinku se staly Chlebovice. Přesněji Roveň. Od té doby ne jeden člověk již říkal, že tam viděl podivná světýlka.

(Z práce Pavla Krpce a Davida Kubánka „Obec Chlebovice v okrese Frýdek-Místek“)

Třetí kategorie předepisovala převzít konkrétní péči o památku. V této, jak se ukázalo nejobtížnější kategorii porota neurčila pro malou účast pořadí, ale oběma účastníkům udělila Čestné uznání. To si odnesla Mgr. Anna Pospiechová za pedagogické vedení žáků Speciální školy pro žáky s více vadami Kopřivnice při péči o pomník Panně Marii na okraji města a Jan Jaroš (za péči o kapli s márnici a rodinnou hrobku rodu Wolfrumů na hřbitově v Ústí na Labem – Krásné Březno).

Čtvrtá kategorie se týkala podpory návštěvnosti pamětihodností – třeba vytvořením www stránek propagujících příslušnou památku, zmapováním procházkových okruhů, naučných stezek, turistického značení apod. Druhé místo obsadily Dita Ducháčková, Kateřina Lušková a Petra Němečková se skladačkou Významné památky města Česká Skalice.

Prvním místem se může pochlubit Bystřický kulturní nadační fond, který do soutěže přihlásil časopis Bystřické pokroky a publikaci Ze života malíře Ondruška.

Pátá kategorie spočívala v obnově a udržování historických tradic. Mohlo jít například o obnovu starých lidových zvyků, jarmarků, poutí či cechovních slavností. Druhé místo v ní zaujala Jana Vondrová se svými Sirkari v Kyšperku a okolí. Člověk sice běžně ví něco o existenci SOLO Sušice, ale že Kyšperk Sušici historicky o několik let předběhl, to tuší patrně málokdo... Na pomyslný první stupínek vystoupal Vlastimil Herain s tématem Ústecké betlémy; práce byla neobyčejná i tím, že se týkala jeho tatínka. „Popravdě řečeno, on o tom nevěděl. Byl totiž dlouhodobě pryč, v zahraničí. Takže já jsem to vlastně zpracoval bez něj. Když zjistil, jaké téma jsem si vybral, byl určitě hrdý,“ nechal se slyšet mladý autor.

Šestá a sedmá kategorie odrážely zájem o regionální místopis. Ukládaly soutěžícím spolupráci s místními muzei respektive zpracovat vlastivědnou studii dané oblasti – podrobně zmapovat historio- grafickou folklorní situaci vymezeného regionu, obce či městské čtvrti.

Druhé místo zaujal Spolek přátel školy při ZŠ Příbram – Březové Hory za dlouhodobý projekt celoroční spolupráce s hornickým muzeem Příbram. První místo má Bystřický kulturní nadační fond za cyklus zámeckých koncertů a Bystřické zámecké slavnosti. Osmá kategorie vybízela k navá-

Sirkaři v Kyšperku a okolí

Podorlicko patřilo k jedněm ze zárodečných míst výroby sirek. Výroba sirek je výjimečnou a specifickou. Objev první nebezpečné sirky, která se postupně vyvinula v bezpečnou zápalku, právem patří k nejvýznamnějším vynálezům 19. století. Ještě v době používání páry a motorů přetrvával primitivní pravěký způsob pražehávání ohně. První praktické škrtačí sirky vynalezl nejspíš britský chemik Johan Walker v roce 1827. Jeho vynález zásadně usnadnil rozdělování ohně a nahradil dosavadní velmi obtížné zapalování křesadly.

V evropské i české společnosti přetrvává známý fakt, že první domácí výrobu zápalek si založil v roce 1839 V. Scheinost se svojí manželkou v šumavské Sušici. Manželé Scheinostovi se pokusili uplatnit znalosti od vídeňského lékárníka a továrníka S. Römera. V téže době přišel do Třeště v okrese Jihlava turecký poddaný Samuel de Mayo a tamějším Židům zařídil výrobu sirek. Počáteční domácí výroba manželů Scheinostových se postupně změnila v manufakturu, ze které vyrostla světově známá sirkárna, národní podnik Solo v Sušici, který v denní produkci dosáhl výroby několika milionů krabiček zápalek. Zprvu velmi výnosná výroba přestala být tajemstvím, budovaly se další výroby, čímž vzrostla konkurence a poklesla rentabilita.

Výroba sirek existovala v Kyšperku zcela nezávisle na Sušici, a dokonce s několikaletým předstihem. Dostupné prameny zaznamenávají samostatný obchod a expedici sirkařského zboží. Sirkařské řemeslo v Kyšperku je doloženo již k roku 1834. Zaměstnání „sirkař“ je zaznamenáno o tři roky dříve, než je uváděn počátek výroby sirek v Sušici. Výrobou sirek se v Kyšperku a okolí živilo několik set lidí. V roce 1842 zde byla založena první privilegovaná sirkárna na území Království českého. Patřila Josefu Šedivému a své sídlo měla v domě č.p. 212. Stroje tenkrát ještě nebyly. Jednoduché zařízení pro ruční výrobu zhotovili místní řemeslníci podle návodu továrníků. Její denní produkce činila 350 bedniček po 100 kusech v každé z nich. Výroba skončila po požáru v roce 1862, kdy majitel objekt i s výrobním zařízením prodal.

(Z práce Jany Vondrové „Sirkaři v Kyšperku a okolí“)

zání zahraničních partnerství, zejména v příhraničních oblastech se Slovenskem, Polskem, Německem a Rakouskem. Na druhé místo se vypracoval Dětský folklorní soubor Ostravička projektem Folklor obohacuje a sblížuje. Prvnímu místu se těší Sdružení Neratov; do čela kategorie mu pomohla obnova Neratovského kostela a pouti.

Vítězné projekty byly mnohdy inspirovány dlouholetou obětavou prací pedagogů. Také proto porota předala i čestná uznání, která získali: Jan Jaroš (za péči o kapli s márníci a rodinnou hrobku rodu Wolfrumů na hřbitově v Ústí

na Labem – Krásné Březno); Spolek přátel školy při 3. ZŠ Příbram – Březové hory (za soustavnou péči o propagaci místního kulturně historického dědictví); Dětský folklorní soubor Ostravička (za úspěšnou reprezentaci naší vlasti a práci s mládeží); Bystřický kulturní nadační fond (za dlouholetou práci při obnově a kulturním využití zámku v Bystřici pod Hostýnem); Mgr. Věra Vlčková (za pedagogické vedení jejich v soutěži velmi úspěšných studentů VOŠ stavební arch. Jana Letzela v Náchodě); Mgr. Miluše Mitanová (za pedagogické vedení jejich v soutěži velmi úspěšných žáků ZŠ Frýdek – Místek. Pavel Krpec a David Kubánek (za nejlepší projekt soutěže v kategorii Mládež). Čestné uznání prvního stupně získalo Sdružení Neratov (za dlouholetou práci při obnově Neratovského kostela a pouti a absolutní vítězství v prvním ročníku soutěže). „Ona to nebyla jen obnova kostela, ona to byla obnova rozbité společnosti,“ poznamenal Jiří Zajíc.

Porota prý byla překvapena tím, co soutěžící dokázali do svých prací vtělit. Podle názoru hodnotitelů z nich totiž dýchala skutečná odbornost a zájem; bylo znát, že nejde jen o povinnou práci do školy.

„Drtivá většina z vás je vyvolených – nikoli ovšem esemeskami na základě kritérií, která by asi většina z vás nepodepsala, ale na základě toho, co jste dokázali,“ použil paralelu s názvem bulvární televizní „reality show“ Jiří Zajíc. Soutěž Má vlast v srdci Evropy – Poznej ji a chraň! má podle něj ambici překročit české hranice a stát se středoevropskou záležitostí. „Doufáme, že tak jako desítky let předtím, i potom bude u nás i na Slovensku uskutečněna řada kvalitních záměrů. A stejně tak Polsko, jako velká krásná země s ohromně bohatou kulturou, má velkou perspektivu, aby se tam tento podnět stal iniciativou, z níž mohou dlouhodobě profitovat děti a mládí lidí,“ míní Jiří Zajíc.

Slavnostního vyhlášení výsledků soutěže Má vlast v srdci Evropy

se zúčastnily i zástupkyně „patronátního“ slovenského a polského velvyslanectví. Nad akcí převzal záštitu spolu s nimi (a rakouskou velvyslankyní) také ministr zahraničních věcí Cyril

Ústecké betlémy

Myslím si, že Ústí (*míněno Ústí nad Orlicí, pozn. red.*) musí být na svou tradici betlémů hrdé. Bylo to vždy chudé město, které nemohlo ohromit přichozí svou architekturou ani dějinami. Ale právě betlémářství je to, čím vyniká. A velmi zajímavé je, jaká pestrost autorů a provedení děl se koncentruje na tak malou plochu (*pouze město – okolní vesnice již tuto tradici nemají*).

Bohužel, v dřívějších dobách se malovalo prakticky v každé chaloupce, ale dnes v Ústí působí jen velmi málo autorů. Osobně smekám před tvorbou pana Josefa Procházky a pana Jiřího Knapovského. To jsou betlémáři nejvyšší úrovně. Právě oni udávají současný trend v betléměch. Velká tragédie byla smrt Tomáše Cyrányho, velmi nadějněho autora, který se i přes své mládí o tradice velmi zajímal. V podstatě nejmladším působícím autorem je můj otec Jaroslav Herain (*nar. 1950*).

Snad se brzy najde další generace malířů, kteří navážou na tvorbu starých mistrů. A mohou do oboru vnést i své nové myšlenky, své představy a malířské techniky.

Ovšem bojím se, zda nebude současně působící generace autorů ta poslední. Doufám, že tradice okolo betlémů v Ústí zůstanou zachovány. Naštěstí i Městské muzeum si tradice váží a pořádá každoroční Vánoční výstavu betlémů. Každý dochovaný betlém je nyní uměleckým dílem o poměrně velké ceně. A nejen proto si všichni majitelé betlémů ten svůj hýčkají. Myslím, že již nehrozí situace, která se stávala dřív, že děti dostaly na hraní nějaké malůvky z půdy (*tedy figurky z betlémů svých předků*).

Osobně si velmi přeji, aby betlémářství v Ústí pokračovalo a aby si místní lidé odkazu svých předků vážili.

(Z práce Vlastimila Heraina „Ústecké betlémy“)

Svoboda a ministerstvo školství. Ještě před tím, než byli nominováni soutěžící odměněni, uctili všichni přítomní památku zesnulého ministra kultury Pavla Dostála; soutěž totiž probíhala také pod jeho patronací.

Jiří Majer

Foto Radka Páleníková a autor

Děk je nezbytné vyslovit sponzorům, bez jejichž podpory by se prvý ročník soutěže nemohl realizovat, a to zejména největšímu – Purkyňově nadaci a finanční podpoře ministerstva kultury i mediálnímu partnerovi soutěže – Českému rozhlasu.

Tematická příloha Archy – zpravodaje o výchově a využití volného času dětí a mládeže.

Vydává Česká rada dětí a mládeže,
Senovážné náměstí 977/24,
116 47 Praha 1;
tel.: 234 621 210, fax: 234 621 541,
e-mail: archa@adam.cz

